

Pospíšil, Ivo

Ruskou literaturou křížem krážem, aneb, Křížová cesta ruskou literaturou

Slavica litteraria. 2008, vol. 11, iss. 2, pp. 191-192

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103432>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Pravidelnou součástí, nezdídká metodologicky progresivnější, se stávají tematické bloky a kulaté stoly, na které návrhy podávají jednotlivci z řad respektovaných badatelů, nikoli národní komitety. Vzhledem k tomu, že počet tematických bloků a kulatých stolů (vždy se musí účastnit aspoň 4 země) bývá limitován a obsahově je zaměřen na aktuální témata, jejich pořádání vždy provází mimořádná pozornost. Autor těchto řádků v zastoupení předsedy České asociace slavistů Iva Pospíšila vedl tematický blok zasvěcený velké osobnosti české a slovenské komparatistice Franku Wollmanovi.⁴ Pozornost budila zejména tematika slovanské postmoderny v bloku *Slavic Literatures after 1989. New Phenomens, Tendencies and Prospects. Transformation*, na němž participovali slovenští, polští, běloruští, ukrajinští a makedonští teoretici (H. Janaszek-Ivaničková, T. Žilka, I. Skoropanová, V. Arejeva, A. Gjurčinová, B. Zieliński ad.). Reprezentativní zastoupení měl i tematický blok *Současná komparatistika v slovanských zemích na prahu 21. století* vedený makedonskou slavistkou S. Elzser-Stojmenskou. Literární kulaté stoly nesly název *Slovanský svět a Evropa* (navrhovatelem byl L. Suchanek z Polska) a *Univerzity a slavistika* (navrhovatel I. Pospíšil z České republiky). Zatímco první mapoval globalizační procesy v slovanském světě, pozici slovanského prvku jako zprostředkovatele hodnot v dialogu Západu a Východu, druhý se věnoval významu univerzitních center jako základních nositelů slavistické tradice i budoucích perspektiv; mj. zhodnotil koncept integrované žánrové typologie na brněnské Masarykově univerzitě či krakovský projekt emigrantologie. Na závěr sjezdu proběhlo zasedání odborných komisí: jejich počet, který neustále roste, dosáhl zhruba dvou desítek, např. přibyla Komise pro slovanské mikro-jazyky či bibliografii slovanské literární vědy. Podle hlavního koordinátora S. Gajdy některé komise pra-

cují pravidelně, jiné existují formálně pouze na papíře. K těm neaktivnějším na základě publikačních výstupů patří např. Komise pro dějiny slavistiky (v čele s italskou badatelkou G. Broggi-Bercoff), komparativní Komise pro srovnávací dějiny slovanských literatur nebo Komise pro stylistiku a poetiku.

Na zasedání prezidia Mezinárodního komitétu slavistů, které vedl jeho předseda, makedonský akademik M. Gjurčinov, vždy volený na pět let z hostitelské země, bylo jednomyslně rozhodnuto, že příští sjezd se v roce 2013 bude konat v běloruském Minsku pod vedením nového předsedy Aljandra Lukašance, přičemž na rok 2018 se plánuje kongres v Bělehradě. Pořádání slavistických sjezdů v pětiletých intervalech stále častěji se střetává s kritikou těch badatelů, kteří podniky tohoto typu považují v době internetových diskusí za megalomanské monstakce. Pravděpodobně nejčastěji z celého kongresu zůstávají osobní setkání, kuloární debaty s badateli ze vzdálených kontinentů, s nimiž bychom se za normálních okolností nesetkali. Po zvážení pro a proti se osobně přimlouvám za pokračování této tradice, ovšem za daleko komornějších podmínek: omezení počtu účastníků, tematické zúžení sekce a koncentrace na vybrané aktuální problémy, které rezonují se složitostí moderního světa, s multidisciplinarností současného poznání jako je tomu při komparatistických sjezdech AILC probíhajících v čtyřletém cyklu. Je zřejmé, že slavistika by si měla uchovat svoje filologické jádro, zároveň však obezřetně se přiblížit a transcendovat k sociálním a kulturním vědám a také k areálovým studiím. Lze tu souhlasit s koedítorem sborníku *Česká slavistika 2008 I*. Pospíšilem, který soudí, že slavistika „ve svých potencích drží ruku na tepu doby, ale ve svých přesazích se ... dotýká ... obecnějších témat... Právě slovanský materiál vedl v minulosti nejednou k utváření nových metodologií“ (s. 11).

Miloš Zelenka

RUSKOU LITERATUROU KŘÍŽEM KRÁŽEM ANEB KŘÍŽOVÁ CESTA RUSKOU LITERATUROU

Olomoucký rusista, znalec ruské literatury, ruského válečného tématu a česko-ruských vztahů **Miroslav Zahrádka** (roč. 1931) vydává v druhém roz-

šířeném vydání s podporou firmy Dostav Praha své *Toulky s ruskými spisovateli* (OFTIS, Ústí nad Orlicí 2007). Je to práce stojící na půli cesty mezi odbornou rusistikou a memoáry; mohli bychom také parafrázovat název jedné knížky Josefa Hrabáka v podobě „*Můj život s ruskou literaturou*“. Zahrádka měl od mládí to štěstí, že byl díky svým studiím a stykům často velmi nablízku různým ruským spisovatelům: když je neznal osobně, alespoň vykládá vývoj svého

4 Byl zde prezentován mj. sborník *Slavista Frank Wollman v kontexte literatury a folklóru. I-II*. Ed. H. Hložková a A. Zelenková. Bratislava – Brno 2006 jako výsledek spolupráce slovenských a českých slavistů.

vztahu k nim nebo probírá svou četbu jejich děl; to se pochopitelně týká zvláště autorů, které již ani znát nemohl. Pokud to mohu odhadnout, nepopsal Zahradka svou pouť ruskou a za ruskou literaturou v úplnosti, to nás jistě čeká někdy v budoucnosti, včetně všemožných peripetií, neboť být u nás rusistou mohla být sice včera i dnes procházka nebo toulka, ale nikoli růžovým sadem, pokud ovšem nemyslíme růžové trny...

Úvodní „toulka“ začíná příznačně Puškinem, jehož autor spojuje především s literární geografii. Zajímavé pochybnosti v něm vzbuzuje postava „Mikuláše“ Gogola, zejména to, jak komentuje vlastní „přečtení“ různých Gogolových děl včetně Tarase Bulby, Mrtvých duší nebo „maloruských“ či „petrohradských“ povídek. Podobně jsou koncipovány „toulky“ s hrabětem Lvem Tolstým nebo Maximem Gorkým.

Ještě zajímavější jsou pasáže popisující osobní setkání, např. s Andrejem Siňavským, pozoruhodná jsou pozorování o díle Šolochovově a Bulgakovově, i když neobsahují nic převratného; přesto tyto osobní poznámky a zážitky vrhají na předmět ostřejší světlo. V případě Č. Ajtmatova musím s autorem souhlasit a vrátit se k svým skeptickým recenzím z 80. let 20. století, kdy bylo u nás o Ajtmatovovi psát kriticky bezmála zakázáno – ale to byla jen politika konkrétních lidí a „jejich“ redakcí. Ajtmatovova „literární smrt“ v 90. letech není jistě úplná a mohla být a někdy i výjimečně byla předvídána mnohem dříve – na román Ajtmatov nikdy nestačil a jeho umělé ornamenty byly už vyžilé: jádro jeho tvorby zůstává v 60. a dílem 70. letech. Možná vše začalo neuvěřitelně přeceněnou, byť sympatickou „školskou“ novelou Džamila s donekonečna uváděným výrokiem L. Aragona.

Nejsilnější je Zahradka v kapitolách o autorech, jimž se věnoval, nejednoznačných, osobitých, rázovitých osobnostem s vlastním, netuctovým názorem: jistě k nim patří i zmiňovaný Šolochov, jemuž Zahradka kdysi věnoval pěknou poetologickou monografii, ale také pozdější emigré Viktor Někрасov: snad je to i téma války, které jej tolik přitahuje a jehož nepřekonaným znalcem u nás je. Velmi dobré jsou pasáže o Graninovi, Baklanovovi, Astafjevovi a Bykavovi.

Příliš nesouhlasím s pojetím ruských spisovatelů jako obětí režimu: chápu, že se všichni snažili přistupovat k realitě kriticky, ale nikdo nemůže popřít, že byli – až do svých konfliktů s režimem – vždy hýčkanými prominenty a jejich postoje v době perestrojky a hlavně později nelze u mnohých z nich (jistě ne u všech) chápat jinak než jako povrchově konjunkturální. Někdy se mi zdá, že se jim již nedá lidsky ani umělecky věřit: psali podle svého svědomí tehdy nebo nyní? Je to, co piší nyní, opravdu výraz jejich názorů? Co budou – pokud se dožijí – psát zítra a pozítří? Připomíná mi to ty, jejichž politické i estetické názory se za život proměnily třeba čtyřikrát, ale ve své době i dnes měli a mají vždy a opět pravdu. Asi to neplatí jen o ruských spisovatelích. Život je asi složitější než všechna věřejší i dnešní ideologická klíše.

Zahradkova kniha je atraktivním čtením, možná také trochu faktograficky zastřeným a retušovaným; Zahradka je klíčovým českým rusistou, s nímž je spojena celá epocha české a československé rusistiky: jeho vzpomínky, analýzy i názory a glosy jsou a budou vždy potřebné a respektované.

Ivo Pospíšil

DVANÁCTÁ ČESKO-SLOVENSKÁ KONFERENCE

Na FF MU se počátkem prosince 2008 uskutečnila již dvanáctá brněnská česko-slovenská konference, věnovaná tentokrát tématu *Česko-slovenské reflexe: 1968 (Jazyk – literatura – kultura)*. Pořádaly ji domácí Ústav slavistiky, Literární informační centrum v Bratislavě, Česká asociace slavistů, Středoevropské centrum slovanských studií a Slavistická společnost Franka Wollmana pod záštitou rektora MU Petra Fialy a děkana Filozofické fakulty Josefa Křobá. Za čestné hosty promluvil v úvodu proděkan FF Jan Zouhar.

Dopoledne z referujících hovořili Tibor Žilka o normalizaci v kontextu literárního života, Hana Voisine Jechová o české a slovenské cestě k roku

1968, Anton Baláž na téma *Neboli sme len osamelí bežci* (ten také seznámil s příspěvkem Antona Hykische Roky 1968–69 a slovenskí spisovatelia. *Ilúzie – fakty – zlyhanía*), Dana Podracká přednesla příspěvek *Trezor tvorivej paměti*. Andrej Červeňák se zabýval dvěma optikami postižených, Mária Bátorová hovořila o vnitřní emigraci a vztazích Dominika Tatarky a českého disentu, Mária Kusá o významu roku 1968 pro překládání ruské literatury v Čechách a na Slovensku. Podobné téma – překladová tvorba v obou našich zemích v roce 1968 – si vybrala Oľga Kovačičová, František Všetického se představil s referátem *Hodina ticha* (před rokem 1968), Milan Pokorný se zabýval problémem dvojí identity